

Asia: VN/1960/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (perheenyhdistäminen)

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia näkemyksiä teillä on vähimmäisikävaatimuksesta?

Vaikka Suomen UNICEF ottaa esitykseen kantaa juurikin lasten ja lasten oikeuksien osalta (UNICEFilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattu rooli (§45) toimia sopimuksen täytäntöönpanon arvioijana ja asiantuntijana. Suomen UNICEF tarkastelee hallituksen esitys-luonnosta yleis-sopimuksen näkökulmasta), otamme tässä lausunnossamme kantaa myös tähän täysi-ikäisen vähimmäisikävaatimukseen.

Vastustamme esityksen mukaista vähimmäisikävaatimusta, sillä ehdotettu 21 vuoden vähimmäisikävaatimus asettaisi alle 21-vuotiaat ulkomaan kansalaiset perheenkokoajana eriarvoiseen asemaan Suomen kansalaisiin verrattuna. Yhdenvertaisuuden tulee todentua läpileikkaavasti ja näin heijastua ja ohjata koko suomalaista yhteiskuntaa.

Perusteettomat ikäraajat, koskivat ne lapsia tai aikuisia, horjuttavat tasa-arvoista yhteiskuntaa. Perustuslain 6.2 § mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan iän perusteella. Ikä ja kansalaisuus ovat myös yhdenvertaisuuslakiin (8 §) kirjattuja syrjintäperusteita. Esitysluonnoksesta ei käy ilmi, miten tämä erottelu Suomen ja ulkomaan kansalaisten perheenkokoajien välillä olisi perusteltua. Jos tällä tavoitellaan pakkoavioliittojen ehkäisyä, ikärajan asettaminen vain ulkomaan kansalaisiin ei ole perusteltua, sillä pakkoavioliittoja on myös Suomen kansalaisilla – joka esityksessä todetaankin.

Myös oikeus perhe-elämän suojaan turvataan perustuslaissa (10 §), sekä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (Euroopan ihmisoikeussopimus, KP-sopimus), ja perhe-elämä tukee lasten kasvua, ellei sitä ole painavin ja yksilöllisin perustein ja lapsen edun arvioinnein toiseksi osoitettu.

Millaisia näkemyksiä teillä on toimeentuloedellytyksen asettamisesta alaikäiselle perheenkokoajalle?

Alaikäisen perheenkokoajan toimeentuloedellytys poistettiin ulkomaalaislaista vuonna 2023 lapsen oikeuksien turvaamiseksi, perustellusta syystä, ja palaaminen lapsen oikeudet heikommin turvaamaan tilaan on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen vastaista:

- Sopimus edellyttää lapsen edun tarkastelun (art.3). Nyt annettu esitysluonnoskin tunnistaa, että velvoite edellyttää lapsen edun määrittäminen tapauskohtaista arviointia. Lapsen edun harkinta on läpileikkaava yleisperiaate, ja tulee huomioida sopimuksen kaikkia artikloja toteutettaessa. Kategorinen toimeentuloedellytys alaikäiselle perheenkokoajalle (vaikkakin ulkopuolelle jätettäisiin ilman huoltajaa maassa olevat lapset) on vastoin tätä yleisperiaatetta. Esitysluonnoksessakin todetaan (s. 11 ja s. 55), että lapsen edun toteutuminen on sidoksissa siihen, että kaikki yleissopimuksessa taatut oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti.
- Sopimuksen yleisperiaatteena on myös artikla 6, jossa veloitetaan sopimusvaltiot takaamaan lapselle kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti. Koko lapsuus on ihmisen täydeksi kehittymisen keskeistä aikaa, ja ansaitsemisedellytys vaarantaa tämän kehitysvaiheen toteutumisen estämällä muun muassa koulunkäynnin. Ilman koulutusta ja riittävää kielitaitoa hänen on käytännössä mahdotonta työllistyä myöhemminkään työhön, josta saisi toimeentuloedellytyksen täyttävän palkan.
- Sopimuksen 7 artiklan mukaan lapsella on oikeus, mikäli mahdollista, olla vanhempiensa hoidettavana.
- Sopimuksen 9 artikla edellyttää, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti, ellei erottamisen arvioida olevan lapsen edun mukaista.
- Sopimuksen 10 artiklassa viitataan edellä mainittuun 9 artiklaan ja todetaan, että lapsen tai hänen vanhempiensa hakemukset, jotka koskevat sopimusvaltioon saapumista tai sieltä lähtemistä perheen jälleenyhdistämiseksi, on käsiteltävä myönteisesti, humanisti ja kiireellisesti.
- Sopimuksen 22 artikla edellyttää, että lapsi, jota pidetään pakolaisena tai anoo pakolaisen asemaa, saa asianmukaista suojelua voidakseen nauttia yleissopimuksen mukaisista oikeuksista.
- Esitysluonnoksen kohta (s. 28), jossa toimeentuloedellytyksen palauttamista tarkastellaan yhdenvertaisuutta lisäävänä tekijänä lapsi- ja aikuisväestön välillä osoittaa täydellistä ymmärtämättömyyttä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta, ja jopa yhdenvertaisuuden veloitteesta. Yhdenvertaisuus ei tarkoita, että kaikkia ihmisiä kaikissa tilanteissa pitää kohdella täysin samalla tavalla. Lapsisopimus luotiin, koska huomattiin ja ymmärrettiin tarve suojella erityisesti lapsia, sillä jos lapsuudesta, tästä kasvun ajasta, ei huolehdita, koko yhteiskuntien kestävä kehitys vaarantuu.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut vuonna 2023 olevansa vakavasti huolestunut Suomen perheenyhdistämistä koskevista käytännöistä, kuten perheenyhdistämisen oikeudellisista ja tuloihin liittyvistä esteistä ja vaatinut, että perheenyhdistämisen oikeudelliset ja tuloihin liittyvät esteet poistetaan, mahdollistamalla se kaikille pakolais- ja turvapaikanhakijalapsille ilman syrjintää. (YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevat suositukset ja huomautukset, CRC/C/FIN/5–6, kohdat 38 ja 39.) Esitysluonnoksessa (s.37) viitataan myös Ruotsin käytäntöihin, mutta Ruotsi on saanut lapsen oikeuksien komitealta tästä asiasta huomautuksen ja komitea on edellyttänyt, että Ruotsi poistaa laistaan elätusedellytyksen sekä kolmen kuukauden aikarajan (YK:n lapsen oikeuksien komitean Ruotsia koskevat suositukset ja huomautukset, CRC/C/SWE/CO/6-7, kohta 43(e)).

Toimeentuloedellytyksen asettamista alaikäisille perustellaan esitysluonnoksessa sillä, että kyseinen edellytys ehkäisee lasten hyväksikäyttämistä maahantulon välineenä (s.18). Siitä, kuinka paljon kyseisen kaltaista hyväksikäyttöä tapahtuu, ei esitetä näyttöä eikä dataa. Ulkomaalaislaissa todetaan

jo nyt (36 c §:n 1 momentin 4-kohta), että perhesideperustaista oleskelulupaa ei myönnetä, mikäli on perusteltua aihetta epäillä lasta käytetyn maahantulon välineenä. Esityksessä ei oteta kantaa siihen, minkä lisäarvon esitetty toimeentuloedellytys toisi.

Muutostarvetta toimeentuloedellytyksen palauttamiseksi perustellaan myös sillä, että kansainvälistä suojelua saaneiden alaikäisten huoltajien myönteisten perhesidelupapäätökset ovat lisääntyneet (s. 19). Suomen UNICEF ihmettelee, voidaanko tätä myönteisten lupapäätösten määrän kasvua pitää hyväksyttävänä ja kestäväenä perusteena.

Millaisia näkemyksiä teillä on asumisaikavaatimuksesta?

Kahden vuoden asumisaikavaatimuksen osalta Suomen UNICEF pitää myönteisenä, että lapsen etu on huomioitu ja mainittu poikkeamisperusteena pykälätasolla. Esitysluonnoksessa on kuitenkin epäselvää se, miksi kahden vuoden asumisaikavaatimus on ylipäättään ulotettu koskemaan myös lapsia, koska sitä koskevissa perusteluissa (s. 20-21) keskitytään lähes pelkästään lumeavioliittojen ehkäisyyn. Arviointeja lapsen oikeuksien kannalta ei ole esitetty.

Millaisia näkemyksiä teillä on alaikäisyyden määritelmästä?

Alaikäisyyden määrittämisen muuttaminen EU-tuomioistuimen ratkaisun mukaiseksi on välttämätöntä. Ratkaisussa korostetaan aivan oikein EU:n perusoikeuskirjassa turvattua yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista (7 artikla) ja lapsen edun ensisijaista huomioimista (24.2 artikla). Tämä tuomio ei kuitenkaan koske vain alaikäisyyden määrittämistä pakolaisen lapsen kohdalla, vaikka kyseisessä tuomiossa on kyse pakolaisen lapsesta, eikä EU-tuomioistuimen ratkaisu ohjaa erottelemaan alaikäisyyden määrittämistä eri kansainvälisten suojeluasemien välillä.

Toissijaista tai tilapäistä suojelua saaneiden sekä kiintiöpakolaisten perheenkokoajana toimivien huoltajien lasten alaikäisyyden määrittäminen on kuitenkin esitysluonnoksen mukaan jäämässä valitettavasti soveltamisalan ulkopuolelle. Esitysluonnoksessa ei ole riittävästi perusteltu sitä, miksi alaikäisyyden määrittäminen eriytetään eri lapsiryhmien välillä, kun lapsen täysikäisyyden määrittäminen tulisi olla kaikilla sama.

Lapsen asemaa tulee määrittää lapsuus, ei hänen statuksensa yhteiskunnassa.

Millaisia näkemyksiä teillä on siitä, että kansantervedellinen syy ei enää jatkossa olisi perhesideperustaisen oleskeluluvan epäämisperuste?

-

Tähän voitte kirjoittaa muita näkemyksiänne ehdotettuja muutoksia ja niiden vaikutuksia koskien.

Yksittäiset ja pirstaloituneet ulkomaalaisen asemaan vaikuttavat monet lakiesitykset, ilman kokonaisvaltaista näkemystä ja arviointia niiden vaikutuksista heikentävät valmistelun laatua, seurantaa ja ymmärtämistä niin lain laatijan kuin lausujan näkökulmasta, ja ovat ennen kaikkea suuri riski ihmisille, joita muutokset koskettavat. Ja ihmistn myötä koko yhteiskunnalle.

Hetemäki Inka
Suomen UNICEF ry